

ОБРАЗОВАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННО ПРОИЗВОДСТВО

ст.н.с. д-р Александър Геров

Институт по математика и информатика при БАН
gerov@math.bas.bg

В аграрното общество работата е обвързана със земята. При индустриалното производство обвързването е с щатната позиция във фабриката или фирмата. Работата със знания и информация в информационното производство много прилича на дейностите при свободните професии, което води до обвързване с професията. Днешното масово образование подготвя бъдещи фабрични работници, а не хора, работещи с информация и знания. Форма на съпротива срещу този тип образование е разпространяването на домашното обучение, но в перспектива може да се наложат училища, в които паралелно се учи и се работи.

Ключови думи: Информационно общество, масово образование, домашно образование, индустриално производство, информационно производство

Когато си представяме бъдещето, винаги има риск да сбъркаме в нещо, но въпреки това всяко различно мнение е малко или много полезно. Дори „погрешните“ виждания или тези създават възможност за развитие на „верните“ антитези. Последното ми дава основание да представя някои мои виждания за бъдещето на образованието в информационното общество.

Работата като обвързване

Работата, начинът на производство или най-общо трудът обвързват по някакъв начин хората със средствата за производство:

- в аграрното общество земята е основно средство за производство. Преобладаващият вид труд е свързан с обработката на земята и това обвързва хората с нея. Изключенията са малко и те са главно пътуващите търговци. Дори хората на изкуството са били много често свързани с определени владетели-покровители (меценати). Феодалните порядки узаконяват това свързване със земята;
- при индустриалното производство основното средство за производство е капиталът под формата на фабрики, машини, съоръжения и пари, с които да се купват средствата за производство. Преобладаващият вид труд е свързан с работа във фабриката, фирмата и екипа – там специалистите израстват и правят кариера, а работниците са обвързани с изпълнение на точно определени специфични действия, присъщи на дадено работно място във фабриката. Така мнозинството от работещите са обвързани с определен (много често постоянен) екип, фабрика или фирма. Изключение от тази схема са били работещите на свободна практика, т.е. практикуващите свободни професии – писатели, журналисти, лекари, художници, юристи – професии, за които не капиталът е основно средство за производство, а някакъв вид умение, дарба или знание. Разбира се, в другия край на изключенията остават и тези хора, които са свързани с обработката на земята, доколкото при тази обработка не са въведени индустриални методи за работа;
- в информационното производство основното средство за производство са знанията и информацията. А работата със знания и информация много прилича на дейностите при свободните професии. Разбира се, свободна професия не означава, че някой прави, каквото му скимне; тя е определен вид дейност, за която постоянно се натрупва нов опит, знания и умения. Или при работата (икономика), основана на знания, обвързването е с определена професия и съответните професионални знания. Такава работа може да се практикува на произволно място, за една или друга фирма, дори и в редица случаи дистанционно. Така че в информационното общество се очаква голяма част от хората да са обвързани с определен тип знания и, естествено, с тяхното изучаване. И тъй като знанията и технологиите се развиват непрестанно, то и изучаването им, или обучението, трябва да е непрекъснато. Изключенията се отнасят до заетите в дейности, в които преобладават методите на работа от индустриалното производство или (в някои региони) дори от аграрното производство.

Цели на образованието

Развитието на масовото или егалитарното образование е свързано с разпространяването на индустриалното производство. По този начин бъдещите работници са научавали основни неща от природо-естествените предмети - математика, физика, химия, биология и пр., от обществените порядки, налагащи се при съвместната работа във фабриката, и от социалните норми, които са задължителни при живот в сравнително гъсто населения град. Или масовото образование има за цел подготовка за работа в масовото индустриално производство – механично наизустяване на определени процедури, рутинни стандартизирани тестове, разделени по възраст класове, класни стаи, учебни часове с точно определено начало и край. На практика се въвежда система на образование от фабричен тип, при която обучавания е

обвързан с дадено училище, колеж или университет. Не случайно се говори за възпитаници на еди-кое си учебно заведение. Това е подготовка за бъдещото обвързване на работещите с избран колектив, завод или фирма.

В информационното общество целите на образованието би трябвало да се определят от обвързването със знания и непрекъснато образование. Необходимо е съвместяване на работата с изучаване на нови знания и технологии. И едва ли решението е цял живот да се обучаваме групово в класни стаи по предварително дефинирани програми.

Ситуацията днес

Имаме масово образование, което - поради бързия темп на развитие на технологиите - не осигурява необходимите знания дори за традиционното индустриално производство. Или по конкретно:

- учениците са в училищата 12 години, без да се подготвят за конкретна работа (дейност, професия) и още 4–5, че и повече години - за по-висока степен на образование (което на практика е научаване да учиш), а след това цял живот трябва да се обучават, едва ли не с по-висока интензивност, понеже технологиите се развиват с такава бързина, че новото днес е старо и ненужно утре. Или много преди да започнат да работят, те могат да карат кола, да пият, да създават семейство, да избират президент и т.н. Общобразователното обучение е свързано с наизустяване, често с липса на обща култура на преподавателите, с остарели програми. В много случаи интернет и масмедията дават повече информация и то по-добре структурирана и представена както за новите технологии, така и за социалните процеси;
- професионалното образование е на ниско ниво, понеже много често се осъществява от преподаватели, които не работят реално в дадената професия;
- изискванията за дисциплина, изразяваща се в груповото обучение и стриктното спазване на учебните часове, се разминават с индивидуалността на личността, свободния избор и възможността за дистанционно обучение;
- претендирайки за светско образование, училището загърбва и най-общото разбиране за морални стойности.

Най-общо казано, днешните училища подготвят бъдещи фабрични работници, докато тяхното търсене при икономика, основана на знания, намалява [1].

Организираната съпротива срещу това образование в известна степен е разпространяването на домашното обучение, което в момента придобива все по-мощни размери предимно в Съединените щати, но също и на много други места по света. Днес е изчислено, че броят на децата, обучавани вкъщи от своите родители, надхвърля 2 милиона [2]. Домашното образование осигурява максимална гъвкавост. Съдържанието, скоростта и темпът на развитие, подходът на работа, могат да бъдат адаптирани и приспособени към индивидуалните особености на детето. Освен това, процесът на обучение може да бъде приспособен към индивидуалните нужди на семейството, вместо стриктното придържане към академичен календар. То е напълно легализирано във всички 50 щати на Америка, както и в много други страни като Канада, Австралия, Франция, Мексико, Южна Африка, Англия, почти цяла Източна Европа и много други.

Идея за утре

Може би идеята за домашно образование ще претърпи развитие, понеже не може да се очаква всички родители да имат необходимото време, умения и знания за провеждане на такова обучение, независимо от достъпа до разнообразни материали в интернет пространството, в библиотеки, музеи и други средища на знание.

По-перспективно може да се окаже стимулирането на учениците да поемат нещата на работа и да участват в изследователски проекти заедно с възрастните в сферата на бизнеса, търговията или услугите [1]. Така например в Центъра за авангардни изследвания и технологии в Кловис, щата Калифорния, учениците биват поощрявани да създават нови продукти, базирани на съвременни технологии, които да разрешават реални проблеми. Това е подготовка по същество за работа, съпроводена с непрекъснато обучение. Изглежда логично, след като през целия живот, работейки, ще изучаваме нови неща, че още в ученическите години ще използваме наученото за реализиране на различни проекти.

Литература:

[1] Тофлър, А.,Х. Тофлър, Революционното богатство. Изд. ОБСИДИАН, С., 2007 г.

[2] Ray, Brian D. Worldwide Guide to Homeschooling: Facts and Stats on the Benefits of Home School: A Quick Reference 2003-2004. Nashville, Tenn.: Broadman & Holman, 2003